

OSNOVE STATUSNOG PRAVA OSIGURANJA U REPUBLICI HRVATSKOJ

1. POJAM I ZAKONODAVNI OKVIR STATUSNOG PRAVA OSIGURANJA

Statusno pravo osiguranja je skup pravnih normi kojima se uređuju uvjeti za osnivanje, poslovanje i prestanak društava za osiguranje i drugih pravnih osoba koji se bave različitim poslovima iz područja osiguranja, kao i nadzor nad radom tih društava.

Temeljni propis statusnog prava osiguranja je Zakon o osiguranju (NN 30/15, 112/18), u daljnjem tekstu: ZOS). Njime su uređeni; uvjeti za osnivanje i poslovanje te prestanak društava za osiguranje i reosiguranje te društava za uzajamno osiguranje (uključujući uvjete za poslovanje društava iz država članica EU, kao i društava iz trećih država); nadzor društava za osiguranje i reosiguranje kao i nadzor nad subjektima nadzora; način izvještavanja Europskog nadzornog tijela za osiguranje i strukovno mirovinsko osiguranje (EIOPA) i Europske komisije te suradnja s drugim nadležnim tijelima; zaštita potrošača; poslovanje udruženja (pool) osiguranja i nacionalnog ureda za osiguranje (Hrvatski ured za osiguranje); uvjeti za osnivanje, poslovanje i prestanak obavljanja poslova zastupanja u osiguranju i poslova posredovanja u osiguranju i reosiguranju; prekršajne odredbe.

ZOS je pravni propis kojim je u pravo Republike Hrvatske implementiran niz izvora osigurateljnog prava EU (članak 2. ZOS-a). Od brojnih europskih propisa iz prava osiguranja svakako valja izdvojiti:

- a) Direktivu 2009/138/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 25. studenog 2009. o osnivanju i obavljanju djelatnosti osiguranja i reosiguranja (Solventnost II) kako je posljednji put izmijenjena Direktivom (EU) 2016/2341 Europskog parlamenta i Vijeća od 14. prosinca 2016. o djelatnostima i nadzoru institucija za strukovno mirovinsko osiguranje, i
- b) Direktivu (EU) 2016/97 Europskog parlamenta i Vijeća od 20. siječnja 2016. o distribuciji osiguranja.

Solventnost II je zamijenila čak trinaest direktiva koje su do njenog stupanja na snagu regulirale niz pitanja vezanih uz osnivanje, poslovanje i nadzor nad društvima osiguranja. U tom smislu ona predstavlja značajan korak u ujednačavanju, a uz drugonavedenu direktivu gotovo pa i kodificiranju statusno-nadzornog prava osiguranja u EU. Međutim, ove dvije direktive ne samo da stvaraju ujednačen pravni okvir za poslovanje osiguratelja, nego istovremeno štite i korisnike osigurateljnih usluga, prvenstveno potrošače, uspostavljajući jasne mehanizme očuvanja financijske stabilnosti i solventnosti osigurateljnih poduzetnika, nadzora nad njihovim poslovanjem od strane nacionalnih i europskih nadzornih tijela. Štoviše, pojedinim odredbama ove dvije direktive ulaze i u reguliranje pojedinih segmenata ugovornog odnosa između osiguratelja, odnosno drugog distributera osiguranja s jedne strane i ugovaratelja osiguranja, odnosno korisnika osigurateljnih usluga s druge strane (primjerice, u pogledu propisivanja osigurateljeve/distributere obveze predugovornog i ugovornog informiranja ugovaratelja osiguranja, odnosno korisnika osigurateljnih usluga, o ključnim obilježjima pojedine usluge radi koje je ugovor sklopljen ili bi mogao biti sklopljen). To je i logično, budući da su i jedna i druga direktiva kreirane radi ostvarenja primarnoga cilja – zaštite potrošača.

ZOS se primjenjuje na pravne osobe koje u skladu s tim propisom obavljaju poslove osiguranja i reosiguranja.

Zbog svega navedenog ZOS možemo smatrati uređenom i sustavnom zbirkom relevantnih statusno-organizacijskih pravnih normi o osiguranju.

Na pitanja koja nisu uređena ZOS-om primjenjuje se Zakon o trgovačkim društvima. S organizacijskog, a u izvjesnoj mjeri čak i ugovornog aspekta normiranja osiguranja, važan je i Zakon o obveznim osiguranjima u prometu (NN 151/05, 36/09, 75/09, 76/13, 152/14).

Svakako je važan izvor statusnog prava osiguranja i Zakon o Hrvatskoj agenciji za nadzor financijskih usluga - HANFA (NN 140/05, 154/11, 12/12).

HANFA je na temelju navedenoga zakonskog propisa, kao i na temelju ZOS-a, donijela niz podzakonskih provedbenih propisa (pravilnika) kojima je pobliže uređena materija iz ovih propisa (dostupni na www.hanfa.hr.)

Važan izvor prava su, načelno već spomenute uredbe i direktive Europske unije (također dostupne na mrežnoj stranici HANFE), kao i pravni instrumenti koje je donijela EIOPA, koji

su dostupni na <https://eiopa.europa.eu/>. HANFA je zadužena i za donošenje podzakonskih propisa kojima se relevantna regulativa EU implementira u hrvatsko nacionalno pravo.¹

2. ŠTO SU TO POSLOVI OSIGURANJA I REOSIGURANJA I TKO IH MOŽE OBAVLJATI?

Poslovi osiguranja, u smislu ZOS-a, su sklapanje i ispunjavanje ugovora o a) neživotnom i b) životnom osiguranju, osim obveznih zdravstvenih, mirovinskih i socijalnih osiguranja.²

Poslovi reosiguranja su sklapanje i ispunjavanje ugovora o reosiguranju, kojim se prenosi višak rizika iznad samoprdržaja društva za osiguranje društvu za reosiguranje, odnosno društvu za osiguranje koje ima odobrenje za obavljanje poslova reosiguranja.

ZOS (čl. 7, st. 2. i 3.) sve poslove osiguranja dijeli na dvije temeljne skupine:

- a) neživotna osiguranja (koja su dalje podijeljena na 18 vrsta) ;
- b) životna osiguranja (koja se dalje dijele na 6 vrsta).

Unutar svake skupine osiguranja normirane su vrste rizika koji se tom skupinom osiguravaju.³

S aspekta zaštite osobnih podataka (a i s aspekta naglašavanja važnosti poslova osiguranja), zanimljivo je da ZOS u članku 4., st. 7. poslove osiguranja izrijeком utvrđuje kao poslove od značajnog javnog interesa, koji podrazumijevaju i obradu posebne kategorije osobnih podataka kao što su podaci koji se odnose na zdravlje.

¹ Više o HANFI i EIOPA-i bit će riječi u t. 7.

² Člankom 4.ZOS-a navedene su specifične vrste osiguranja na koja se taj propis ne primjenjuje. Dodajmo da se na neke vrste osiguranja ZOS primjenjuje podredno, a primarno se primjenjuju posebni propisi. Takva (tek) podredna primjena ZOS-a vrijedi u pogledu dobrovoljnih zdravstvenih osiguranja, kao i u pogledu obveznih osiguranja koja su kao takva predviđena nekim posebnim propisom (npr. obvezna osiguranja predviđena Zakonom o obveznim osiguranjima u prometu, Zakonom o odvjetništvu, Zakonom o pružanju usluga u turizmu itd.).

³ ZOS društvima za osiguranje izričito dopušta obavljanje poslova isplate iz dobrovoljnih fondova mirovinskoga osiguranja.

Poslove osiguranja može obavljati samo:

1. društvo za osiguranje (a isto vrijedi i za društvo za uzajamno osiguranje) sa sjedištem u Republici Hrvatskoj, koje je dobilo odobrenje HANFE za obavljanje poslova osiguranja;
2. društvo za osiguranje iz druge države članice EU, odnosno Europskog gospodarskog prostora (EEA), a koje u skladu sa ZOS-om ima pravo obavljati poslove osiguranja na temelju slobode pružanja usluga ili poslovnog nastana (potrebno je samo da takvo društvo dostavi notifikaciju HANFI o tome da određene poslove osiguranja obavlja u RH).⁴
3. podružnica stranog društva za osiguranje – društva iz treće države (to je društvo koje nema sjedište u RH ili državi članici EU, odnosno Europskog gospodarskog prostora (EEA), a koje je dobilo odobrenje HANFE za obavljanje poslova osiguranja putem poslovnog nastana;
4. društvo za osiguranje iz Švicarske konfederacije, koje ima odobrenje nadležnoga nadzornog tijela za obavljanje poslova osiguranja i koje, u skladu s ZOS-om, ima pravo obavljati poslove osiguranja putem poslovnog nastana.⁵

S obzirom da se bez odobrenja HANFE (a u slučaju društva iz druge zemlje članice EU, odnosno EEA bez obavještanja HANFE), određeno društvo za osiguranje, odnosno reosiguranje, ne može upisati u sudski registar, niti može početi obavljati određene poslove osiguranja, odnosno reosiguranja u Republici Hrvatskoj, moglo bi se reći da je u hrvatskom osigurateljnopravnom sustavu zastupljen *sustav koncesija* za obavljanje poslova osiguranja, odnosno reosiguranja.⁶

Valja skrenuti pozornost da, u okviru svoje djelatnosti, društvo za osiguranje može obavljati i poslove nuđenja udjela investicijskih fondova te poslove ponude mirovinskih programa dobrovoljnih mirovinskih fondova i mirovinskih osiguravajućih društava sukladno odredbama

⁴ Pod poslovnim nastanom, sukladno ZOS-u, podrazumijeva se sjedište ili bilo koja podružnica društva za osiguranje.

⁵ Analogna pravila vrijede i u pogledu društava koja u RH smiju obavljati poslove reosiguranja, v. čl. 17. ZOS). Popis navedenih društava je taksativan, tako da poslove osiguranja i reosiguranja u RH ne može obavljati nitko drugi osim u ZOS-u specificiranih društava.

⁶ Slično je i u pogledu drugih zemalja članica EU.

zakona kojima se uređuje nuđenje udjela investicijskih fondova i ponuda mirovinskih programa, poslove distribucije osiguranja za druga društva za osiguranje, poslove koji su u neposrednoj ili posrednoj vezi s poslovima osiguranja te poslove kreditnog posredovanja u skladu s propisima kojima se uređuje poslovanje kreditnih posrednika.⁷

Moglo bi se ustvrditi da su sudionici tržišta osiguranja u Republici Hrvatskoj društva za osiguranje, Hrvatski ured za osiguranje (HUO) te posrednici i zastupnici u osiguranju (distributeri osiguranja).

Tijela zadužena za nadzor društava za osiguranje su prvenstveno HANFA (vezano za tržište u RH), ali i EIOPA te, naravno, Europska komisija (na razini EU).

3. VRSTE DRUŠTAVA ZA OSIGURANJE

Društva za osiguranje mogu biti *specijalizirana* za pojedine vrste osiguranja ili *univerzalna* (koja se bave s više vrsta osiguranja), sve u skladu s poslovima osiguranja za koja su dobili odobrenje HANFE, dakako, uz poštivanje odredaba ZOS-a.

Prema obliku, društva za osiguranje možemo podijeliti na:

1. dioničko društvo;
2. društvo za uzajamno osiguranje;
3. europsko društvo.⁸

3.1. Dioničko društvo za osiguranje

I u pogledu dioničkih društava za osiguranje vrijede opća obilježja za dionička društva, kako ih uređuje Zakon o trgovačkim društvima (tvrtka, sjedište, tijela društva, obavljanje dopuštene

⁷ Članak 20., st. 6. ZOS-a.

⁸ Društvo za reosiguranje može biti osnovano samo kao dioničko društvo ili europsko društvo.

djelatnosti). Međutim, uvijek pri tome treba imati na umu posebna obilježja koja propisuje ZOS.

Tako ZOS određuje da minimalni iznos temeljnog kapitala pri osnivanju dioničkog društva za osiguranje ne smije biti manji od iznosa apsolutnog praga minimalno potrebnog kapitala (čl. 158. u vezi sa člankom 22. ZOS). Tako društvo za neživotno osiguranje mora imati minimalni temeljni kapital od 19.500.000,00 kuna. Međutim, ako društvo pokriva i rizike odgovornosti, kreditne i jamstvene rizike, tada je potreban iznos temeljnog kapitala od barem 28.860.000,00 kuna. Posljednje navedeni iznos je također i iznos potrebnog minimalnog temeljnog kapitala za društva koja se bave životnim osiguranjem. Društva za reosiguranje moraju imati minimalni temeljni kapital od 28.080.000,00 kuna.⁹

Dionice moraju glasiti na ime i moraju u cijelosti biti uplaćene u novcu prije upisa osnivanja (odnosno upisa povećanja temeljnog kapitala) u sudski registar. Moraju biti izdane u nematerijaliziranome obliku.

Upravu dioničkog društva čine najmanje dva člana (od kojih je jedan predsjednik uprave) i oni vode poslove društva te zajedno zastupaju društvo.¹⁰ Najmanje jedan član uprave mora poznavati hrvatski jezik u govoru i pismu da bi mogao obavljati tu funkciju. Članovi uprave moraju biti zaposleni u društvu na puno radno vrijeme. Član uprave može biti samo osoba koja udovoljava općim uvjetima Zakona o trgovačkim društvima ali i posebnim uvjetima propisanim ZOS-om (čl. 51.). Da bi neka osoba mogla biti član uprave, mora dobiti odobrenje HANFE.

Slična pravila vrijede i za članove nadzornog odbora. Član nadzornog odbora društva za osiguranje može biti osoba koja u svakom trenutku ispunjava uvjete stručnosti, odnosno posjeduje odgovarajuće stručne kvalifikacije, znanje i iskustvo potrebno za ispunjavanje obveza iz svoje nadležnosti, kao i uvjete primjerenosti, odnosno ima dobar ugled i integritet i nije u sukobu interesa u odnosu na društvo za osiguranje, dioničare, druge članove nadzornog

⁹ Iako spomenute odredbe o precizno određenim iznosima minimalnog temeljnog kapitala uvijek imaju prednost, valja naglasiti da ZOS propisuje da minimalni potrebni temeljni kapital ne smije biti manji od 25% niti veći od 45% potrebnog solventnog kapitala društva za osiguranje. Društvo za osiguranje je dužno izračunavati minimalni potrebni kapital najmanje jedanput u tromjesečju te HANFU izvijestiti o rezultatima tih izračuna.

¹⁰ Društvo može imati prokurista. No, on može zastupati društvo samo s jednim članom uprave, a dodatno ne može zastupati društvo u postupcima pred HANFOM. Da bi neka osoba mogla biti prokurist društva za osiguranje, mora zadovoljiti opće uvjete iz Zakona o trgovačkim društvima, kao i posebne uvjete specificirane u čl. 51. ZOS-a.

odbora, nositelje ključnih funkcija i više rukovodstvo društva za osiguranje. Članovi nadzornog odbora društva za osiguranje solidarno su odgovorni društvu za štetu koja je nastala zbog zanemarivanja njihovih obveza, osim ako dokažu da su pošteno i savjesno ispunjavali svoje dužnosti (dakle, odgovaraju na temelju pretpostavljene krivnje).¹¹

3.2. Društvo za uzajamno osiguranje

Društvo za uzajamno osiguranje može obavljati poslove osiguranja samo za svoje članove po načelu uzajamnosti. Društvo za uzajamno osiguranje ne smije obavljati poslove reosiguranja.

Članstvo u društvu stječe se sklapanjem ugovora o osiguranju s društvom za uzajamno osiguranje, prihvaćanjem statuta i razmjernom uplatom temeljnog kapitala. Članovi ne odgovaraju za obveze društva.

Tijela društva su uprava, nadzorni odbor (najmanje tri člana) i skupština. Društvo za osiguranje može se preoblikovati u dioničko društvo za osiguranje, pod pretpostavkama i u skladu s procedurom propisanom ZOS-om.

U Republici Hrvatskoj trenutno ne postoji nijedno društvo za uzajamno osiguranje.

4. UDRUŽENJE (POOL) OSIGURANJA I REOSIGURANJA

Pool za osiguranje i reosiguranje je udruženje dva ili više društava za osiguranje radi zajedničkog osiguranja, odnosno reosiguranja velikih i opasnih rizika (rizik atomskih šteta). Pool, kao udruženje osiguratelja (reosiguratelja), može se osnovati u obliku gospodarskog

¹¹ ZOS ima i posebne odredbe koje se tiču poslovanja grupa društava za osiguranje, odnosno reosiguranje te nadzora nad njihovim poslovanjem.. Grupa društava za osiguranje zasniva se na bitnoj i stvarnoj statusnoj ili ugovornoj povezanosti više društava. Za definiciju grupe društava za osiguranje u kontekstu nadzora nad njima, v. čl. 297., st. 1. t. 3. ZOS-a. U tome smislu, kao posebne grupe, ZOS poznaje osigurateljni holding, mješoviti osigurateljni holding te mješoviti financijski holding (čl. 297., st. 1., t. 6., 7. i 8.).

interesnog udruženja ili u nekom drugom obliku udruživanja gospodarskih subjekata.¹² Pool nije društvo za osiguranje, ali se na njega primjenjuju odredbe ZOS-a, osobito u pogledu obavljanja poslova i nadzora. Ako ZOS-om neko pitanje nije uređeno, na pool osiguranja/reosiguranja primjenjuju se odredbe Zakona o trgovačkim društvima koje uređuju gospodarsko interesno udruženje.

Članovi poola zaključuju međusobne ugovore o suosiguranju i raspodjeli velikih i teških rizika za koje su specijalizirani (npr. osiguranje nuklearnih rizika, zrakoplovstvo i sl.). Osiguranik ugovara osiguranje s jednim osiguravateljem a rizik se nakon dogovorene raspodjele unosi u pool. U polici se navode svi članovi poola i njihovi udjeli u premiji i štetama.

Po svom karakteru kao društvo, pool je, dakle, gospodarsko interesno udruženje. Posluje u svoje ime (pravna je osoba) a za račun osnivača. Za obveze odgovaraju osnivači uz uvjete i način utvrđen ugovorom o osnivanju i statutom poola.

U Hrvatskoj posluje Hrvatski nuklearni pool GIU, Hrvatski pool za osiguranje i reosiguranje nuklearnih rizika, čiji su članovi Allianz Zagreb d.d., Croatia osiguranje d.d., Generali osiguranje d.d. i Triglav osiguranje. Taj pool provodi suosiguranje (zajedno sa slovenskim poolom) imovine NE Krško od požarnih i nuklearnih rizika, od rizika loma stroja kao i od odgovornosti za štete prema trećima tijekom prijevoza nuklearnog goriva.

5. HRVATSKI URED ZA OSIGURANJE

Hrvatski ured za osiguranje (HUO) pravna je osoba, udruga osiguratelja od državnog interesa. Djeluje pod nadzorom HANFE. HUO u pravnom prometu s trećim osobama predstavlja udruženje društava za osiguranje. Osnovan je još 1992. godine kao nacionalni ured zelene karte osiguranja. Svi osiguratelji koji se bave obveznim osiguranjima u prometu moraju biti

¹²Pool mogu osnovati i posrednici u osiguranju. Gospodarsko interesno udruženje – GIU je pravna osoba koju osnivaju dvije ili više fizičkih i pravnih osoba da bi olakšale i promicale obavljanje gospodarskih djelatnosti koje čine predmete njihova poslovanja te da bi poboljšale ili povećale njihov učinak, ali tako da ta pravna osoba za sebe ne stječe dobit. Za osnivanje GIU-a, sukladno članku 583. Zakona o trgovačkim društvima, nije potreban temeljni kapital.

članovi HUU-a. Od 1997. HUU obavlja poslove vođenja Garancijskog fonda (obrada i likvidacija šteta nastalih od nepoznatih i neosiguranih motornih vozila). Osim toga, djelatnost HUU-a obuhvaća i predstavljanje i zastupanje interesa društava za osiguranje u međunarodnim institucijama, poslove statistike osiguranja, izvansudsko rješavanje sporova između osiguratelja i osiguranika (Centar za mirenje i Pravobraniteljstvo na području osiguranja pri HUU), stručne edukacije kroz Centar za edukaciju djelatnika u osiguranju – CEDOH. Zakonom o obveznim osiguranjima u prometu određeno je da se u okviru HUU uspostavlja Informacijski centar, čija je zadaća da prikuplja podatke i vodi registar podataka o vozilima i policama osiguranja od automobilske odgovornosti, u cilju lakšeg ishođenja naknade štete na temelju tih polica. U tom smislu HUU surađuje sa srodnim informacijskim centrima u zemljama članicama EU.

Tijela upravljanja HUU-a su skupština, Upravni odbor i direktor. Skupštinu čine predstavnici svih društava – članova HUU-a. Skupština izabire upravni odbor na čijem čelu je predsjednik. Upravni odbor izabire direktora.

Statutom HUU-a utvrđuje se djelatnost, prava i obveze njegovih tijela, uvjeti za primitak i prestanak članstva u Hrvatskom uredu za osiguranje i način financiranja HUU-a, uz poštivanje temeljne odredbe ZOS-a prema kojoj djelatnost HUU-a financiraju društva za osiguranje koja su njegovi članovi.

6. DISTRIBUCIJA OSIGURANJA

Novela ZOS-a iz 2018., kao jednu od najvažnijih izmjena, uvodi posve nove odredbe Glave XXIII – Distribucija osiguranja (čl. 399.-436). I izvorni tekst ZOS-a je sadržavao odredbe o posrednicima i zastupnicima u osiguranju, ali je te odredbe bilo potrebno u značajnoj mjeri izmijeniti kako bi se u hrvatsko pravo, kako je ranije već navedeno, implementirala Direktiva (EU) 2016/97 Europskog parlamenta i Vijeća od 20. siječnja 2016. o distribuciji osiguranja (tzv. *Insurance Distribution Directive* – IDD). ZOS je time postao temeljni propis kojim su uređeni uvjeti za osnivanje, poslovanje i prestanak obavljanja poslova distribucije osiguranja i/ili reosiguranja.

Prije svega, ZOS po uzoru na IDD definira distribuciju osiguranja, i to kao djelatnost predlaganja i sklapanja ugovora o osiguranju, savjetovanja o ugovorima o osiguranju ili

obavljanja drugih pripremnih radnji za sklapanje ugovora o osiguranju, ili pružanja pomoći pri upravljanju takvim ugovorima i njihovu izvršavanju, posebice u slučaju rješavanja odštetnog zahtjeva, uključujući pružanje informacija o jednom ili više ugovora o osiguranju u skladu s kriterijima koje odabiru stranke putem internetske stranice ili nekog drugog medija i sastavljanje rang-liste proizvoda osiguranja, uključujući i usporedbu cijena i proizvoda ili popust na cijenu ugovora o osiguranju, ako stranka može izravno ili neizravno sklopiti ugovor o osiguranju na internetskoj stranici ili drugom mediju.

Poslove distribucije osiguranja na području Republike Hrvatske mogu obavljati distributeri osiguranja upisani u odgovarajući registar pri HANFI, i to:

1. posrednik u osiguranju
2. sporedni posrednik u osiguranju
3. društvo za osiguranje.¹³

Posrednik u osiguranju je fizička ili pravna osoba, osim društva za osiguranje ili društva za reosiguranje i njihovih zaposlenika i osim sporednog posrednika u osiguranju, koja za primitak ima pravo obavljati ili obavlja poslove distribucije osiguranja.

Sporedni posrednik u osiguranju je fizička ili pravna osoba, koja je upisana u registar sporednih posrednika u osiguranju koji vodi HANFA, a koja za primitak ima pravo obavljati ili obavlja poslove distribucije osiguranja kao sporednu djelatnost, i ispunjava sve sljedeće uvjete: a) glavna poslovna djelatnost te osobe nije distribucija osiguranja b) ta osoba distribuira samo određene proizvode osiguranja koji služe kao dopuna nekoj robi ili usluzi c) distribuirani proizvodi osiguranja ne obuhvaćaju životno osiguranje ili rizik od odgovornosti, osim ako ono što obuhvaćaju dopunjuje robu ili uslugu koje posrednik pruža kao svoju glavnu poslovnu djelatnost.

Određene kategorije pravnih osoba - kreditne institucije, investicijska društva, Hrvatska pošta d.d. i Financijska agencija izričito odredbom ZOS-a (čl. 399., st. 1. t. 6.) isključene iz definicije sporednih posrednika u osiguranju.¹⁴ Ovo zbog toga, što su te institucije, također na

¹³ Poslove distribucije reosiguranja može obavljati posrednik u reosiguranju, društvo za reosiguranje te društvo za osiguranje koje ima dozvolu HANFE za obavljanje poslova reosiguranja.

¹⁴ Primjer sporednog posrednika u osiguranju mogla bi biti turistička agencija, u slučajevima kada uz obavljanje neke usluge iz svoje temeljne djelatnosti (npr. usluge organiziranja paket aranžmana) putniku ponude i

temelju izričite odredbe ZOS-a (čl. 402., st. 1.) utvrđene kao posrednici u osiguranju. Naime, ta odredba taksativno navodi sve kategorije posrednika u osiguranju, a to su:

1. *zastupnik u osiguranju* - fizička osoba koja u ime i za račun jednog ili više društava za osiguranje ili društava za osiguranje iz druge države članice obavlja poslove distribucije osiguranja
2. *obrtnik - zastupnik u osiguranju* koji u ime i za račun jednog ili više društava za osiguranje ili društava za osiguranje iz druge države članice obavlja poslove distribucije osiguranja
3. *društvo za zastupanje u osiguranju* koje u ime i za račun jednog ili više društava za osiguranje ili društava za osiguranje iz druge države članice obavlja poslove distribucije osiguranja
4. *broker u osiguranju*, fizička osoba koja po nalogu stranke¹⁵ obavlja poslove distribucije osiguranja
5. *obrtnik broker u osiguranju* koji po nalogu stranke obavlja poslove distribucije osiguranja
6. *društvo za brokerske poslove u osiguranju* koje po nalogu stranke obavlja poslove distribucije osiguranja
7. *kreditna institucija* koja u ime i za račun jednog ili više društava za osiguranje ili po nalogu stranke obavlja poslove distribucije osiguranja i osnovana je u skladu sa zakonom kojim se uređuje osnivanje kreditnih institucija
8. *investicijsko društvo* koje u ime i za račun jednog ili više društava za osiguranje ili po nalogu stranke obavlja poslove distribucije osiguranja i osnovano je u skladu sa zakonom kojim se uređuje osnivanje investicijskih društava
9. *HP - Hrvatska pošta d. d.* koja u ime i za račun jednog ili više društava za osiguranje ili po nalogu stranke obavlja poslove distribucije osiguranja

posredovanje u pribavljanju usluge osiguranja od otkaza putovanja u takvom aranžmanu). Drugi primjer posrednika u osiguranju mogla bi biti auto-kuća koja se bavi prodajom ili leasingom automobila, u slučajevima kada uz tu svoju osnovnu djelatnost stranci nudi i sklapanje ugovora o kasko-osiguranju vozila. Valja uzeti u obzir i članak 404. ZOS-a kojima se reguliraju slučajevi kada se njegove odredbe o distribuciji osiguranja ne primjenjuju.

¹⁵ Pod izrazom »stranka« podrazumijeva se fizička osoba – potrošač, kako je određen zakonom kojim se uređuje zaštita osnovnih prava potrošača, kao i predstavnik grupe potrošača ili pravna osoba koja odabire i ima namjeru izravno ili neizravno sklopiti ili je već sklopila ugovor o osiguranju s društvom za osiguranje.

10. *Financijska agencija* koja u ime i za račun jednog ili više društava za osiguranje ili po nalogu stranke obavlja poslove distribucije osiguranja.¹⁶

ZOS vrlo precizno, po uzoru na IDD, normira uvjete pod kojima svi distributeri u osiguranju mogu poslovati. Ti uvjeti osiguravaju ostvarenje tri cilja koje ZOS i IDD žele ostvariti na području distribucije osigurateljnih usluga:

- profesionalnost (svi distributeri i zaposlenici društava za osiguranje koji obavljaju distribuciju osiguranja moraju imati odgovarajuća stručna znanja, dobar ugled i primjerenost za obavljanje tih poslova te se kontinuirano educirati);
- zaštita potrošača (primjerice, kroz pružanje relevantnih informacija vezanih uz određeni osigurateljni proizvod);
- sustav registriranja (svi distributeri moraju imati licencu i biti registrirani u jednom od odgovarajućih registara koji se vode pri HANFI, v. čl. 411. ZOS-a).¹⁷

Treba svakako naglasiti da svi posrednici koji su pravne osobe, obrtnici za zastupanje u osiguranju i obrtnici brokeri u osiguranju ili reosiguranju moraju imati osiguranje od profesionalne odgovornosti koje vrijedi na području Republike Hrvatske i drugih država članica EU, odnosno EEA, ili odgovarajuće jamstvo koje pokriva profesionalnu odgovornost iz obavljanja poslova distribucije osiguranja ili distribucije reosiguranja, i to u iznosu od najmanje 9.750.000,00 kuna po svakom odštetnom zahtjevu i ukupno 14.430.000,00 kuna za sve odštetne zahtjeve u jednoj godini, osim ako je društvo za osiguranje, društvo za reosiguranje ili neko drugo društvo u čije ime djeluje posrednik ili za koje je posrednik ovlašten djelovati već dalo takvo osiguranje ili odgovarajuće jamstvo, ili ako takvo društvo preuzima punu odgovornost za djelovanje posrednika.¹⁸

Da bi ostvarili navedene ciljeve, IDD, a time nužno i ZOS, imaju (i) obveznopravne odredbe koje se tiču ugovornog odnosa iz ugovora o posredovanju u osiguranju, odnosno ugovora o

¹⁶ Kategorije posrednika u reosiguranju su: 1. *broker u reosiguranju* - fizička osoba koja po nalogu stranke obavlja poslove distribucije reosiguranja; 2. *obrtnik broker u reosiguranju* koji po nalogu stranke obavlja poslove distribucije reosiguranja i 3. *društvo za brokerske poslove u reosiguranju* koje po nalogu stranke obavlja poslove distribucije reosiguranja.

¹⁷ Valja naglasiti da EIOPA registrira podatke o svim distributerima koji djeluju na području EU, odnosno EEA.

¹⁸ Iznimno, sporedni posrednici u osiguranju koji su turističke agencije, moraju imati osiguranje odgovornosti na 50% navedenih iznosa koji vrijede za ostale posrednike, dok ostali sporedni posrednici moraju osigurati svoju odgovornost na 30% iznosa koji su primjenjivi za ostale posrednike.

zastupanju u osiguranju. U takvoj situaciji, postavlja se pitanje odnosa između tih odredaba ZOS-a i odredaba temeljnog zakona kojim su u hrvatskom pravnom poretku uređeni ti ugovori – Zakona o obveznim odnosima. Pravilno je shvaćanje prema kojem se n te ugovore primjenjuju odredbe Zakona o obveznim odnosima ako nisu u suprotnosti s odredbama ZOS-a, koji je u tom pogledu *lex specialis* u odnosu na odredbe Zakona o obveznim odnosima.

Kada se uspoređuju obveze posrednika - brokera u osiguranju, kako su one uređene prema odredbama ZOS-a s obvezama koje su za posrednike općenito propisane u Zakonu o obveznim odnosima, može se zaključiti da su obveze brokera u osiguranju prema ZOS-u znatno šire i preciznije utvrđene.¹⁹ U prvome redu, odredbe ZOS-a puno preciznije uređuju sadržaj i način izvršenja obveza posrednika iz sklopljenoga ugovora o posredovanju nego što je to slučaj kod općenitog posredovanja koje je uređeno Zakonom o obveznim odnosima. Nadalje, načelno, obveze posrednika propisane Zakonom o obveznim odnosima iscrpljuju se u pripremnim radnjama za pronalazak druge ugovorne strane i u posredovanju pri (samome) sklapanju ugovora. Međutim, broker u osiguranju ima sadržajno i vremenski puno precizniji i širi opseg obveza već prema samom ZOS-u: on mora načiniti odgovarajuću analizu rizika i informirati stranku o stanju na tržištu vezano uz osigurateljnu uslugu koja zanima tu stranku, pisano obrazložiti prijedlog izbora osiguratelja, provjeriti sadržaj police odnosno ugovora o osiguranju, uručiti nalogodavcu – ugovaratelju osiguranja policu osiguranja, ali i pružiti mu pomoć pri eventualnom nastanku osiguranog slučaja, predlagati izmjene ugovora nalogodavatelju kada bi to ovome bilo od koristi, pomoći mu u pogledu rješavanja sporova protiv osiguratelja nastalog iz ugovornog odnosa itd.

Posrednici u osiguranju pravo na proviziju (i druge primitke utemeljene na ugovoru) ostvaruju početkom važenja ugovora kojega su distribuirali. ZOS propisuje načelo da posrednik proviziju i druge primitke naplaćuje od društva za osiguranje čije je proizvode distribuirao. Dopušta, međutim, iznimku da se ugovorom o posredovanju u osiguranju utvrdi da će posredniku proviziju i druge primitke isplaćuje stranka koja ga je angažirala, kada nije ovlašten te primitke potraživati od društva za osiguranje. Ali, ako je riječ o zastupniku u

¹⁹ Općenito, ugovor o posredovanju je ugovor kod kojega se posrednik obvezuje nalogodavcu da će ga dovesti u vezi s osobom koja bi s njim pregovarala o sklapanju ugovora, a nalogodavac (bilo osiguratelj, bilo budući ugovaratelj osiguranja) se obvezuje posredniku isplatiti proviziju ako ugovor bude sklopljen – čl. 835. Zakona o obveznim odnosima). Posrednik po Zakonu o obveznim odnosima ima i neke druge obveze – primjerice, tražiti priliku za sklapanje ugovora za koji posreduje i o tome informirati nalogodavca, posredovati u pregovorima i nastojati da dođe do sklapanja ugovora, obavještavati nalogodavca o svim okolnostima značajnim za namjeravani posao, a koje su mu poznate ili su mu morale biti poznate itd.).

osiguranju, ili o sporednom posredniku u osiguranju, tada oni nemaju pravo zahtijevati od stranke (ugovaratelj osiguranja, osiguranik) isplatu provizije ili bilo kojeg drugog primitka vezanog uz ugovor kojeg su distribuirali nego imaju pravo to zahtijevati isključivo od društva za osiguranje. Provizija mora biti utvrđena u pisanom obliku.

Navedena pravila se primjenjuju i u pogledu kreditnih i investicijskih društava, HP – Hrvatske pošte d.d. i Financijske agencije.

U pogledu ugovora o zastupanju u osiguranju, prema kojem zastupnik u osiguranju u ime i za račun jednog ili više društava za osiguranje obavlja poslove distribucije osiguranja (čl. 402. ZOS-a), može se reći da je to specifična vrsta ugovora o trgovinskom zastupanju iz čl. 804. Zakona o obveznim odnosima. Ugovor o trgovačkom zastupanju općenito, jednako kao i ugovor o zastupanju u osiguranju, je formalan ugovor koji mora biti sklopljen u pisanome obliku.

Pored odredaba Zakona o obveznim odnosima o ugovoru o trgovinskom zastupanju, treba imati na umu i odredbu članka 930. toga propisa, a prema kojoj, kada osiguratelj ovlasti nekoga da ga zastupa, a ne odredi opseg njegovih ovlaštenja, zastupnik je ovlašten u ime i za račun osiguratelja sklapati ugovore o osiguranju, ugovarati izmjene ugovora ili produljenje njihova važenja, izdati police osiguranja, naplaćivati premije i primati izjave upućene osiguratelju. Ako je osiguratelj ograničio ovlaštenja svog zastupnika, a to ugovaratelju osiguranja nije bilo poznato, smatra se kao da ta ograničenja nisu ni postojala. Za razliku od ugovora o posredovanju koje sklapaju brokeri sa strankama, ugovor o zastupanju u osiguranju (kojeg sklapaju zastupnik i zastupani – društvo za osiguranje) ne odnosi se u tolikoj mjeri na ugovaratelja osiguranja. Međutim, u cilju zaštite potrošača, i zastupnik ima prema potencijalnom ugovaratelju osiguranja određene obveze koje se tiču valjanoga predugovornoga informiranja da on nastupa isključivo kao zastupnik određenoga društva za osiguranje, dakle da nastupa u ime i za račun toga društva Kao i ostali distributeri u osiguranju, i zastupnik mora poštivati odredbe ZOS-a koje se tiču postupanja s povjerljivim osobnim podacima potencijalnog ugovaratelja osiguranja, osobito kada je riječ o promidžbenim aktivnostima koje provode ti distributeri (čl. . 383. ZOS-a).

7. NADZOR TRŽIŠTA OSIGURANJA – HANFA I EIOPA

7.1. Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga – HANFA

Kako je već navedeno, HANFA je nadzorna tijelo u čiju nadležnost spada nadzor financijskih tržišta, uključivo i nadzor nad subjektima koji djeluju na tržištu osiguranja. Samostalna je pravna osoba čiji je ustroj, djelokrug i način rada primarno uređen Zakonom o Hrvatskoj agenciji za nadzor financijskih usluga. Agencijom upravlja upravno vijeće koje se sastoji od pet članova od kojih je jedan predsjednik.. Predsjednika i ostale članove upravnog vijeća HANFE imenuje i razrješava Hrvatski sabor na prijedlog Vlade Republike Hrvatske. HANFU zastupa i njome rukovodi glavni tajnik koji organizira te vodi rad i poslovanje sukladno Zakonu o HANFI i njenom statutu. Upravno vijeće Agencije imenuje i razrješava glavnog tajnika.. Kao posebno savjetodavno tijelo, postoji i savjet HANFE, koji ima značajan utjecaj na nadzornu praksu. Sastoji se od devet članova od kojih je jedan predsjednik upravnog vijeća, tri člana imenuje Vlada RH, a pet članova odabiru predstavnici udruga subjekata nadzora pri Hrvatskoj gospodarskoj komori.

U kontekstu nadzora tržišta osiguranja, HANFA ima veliku važnost u poslovima izdavanja odobrenja za obavljanje poslova osiguranja, reosiguranja i distribucije osiguranja u Republici Hrvatskoj. Načelo je da niti jedan poduzetnik tržišta osiguranja ne može početi obavljati tu djelatnost u Republici Hrvatskoj, niti se upisati u odgovarajući sudski registar poradi obavljanja te djelatnosti, ako prethodno nema za to odobrenje HANFE. Jedino u pogledu društava za osiguranje iz zemalja EU, odnosno EEA, dostatno da društvo koje ima odobrenje za rad koje je izdalo nadzorno tijelo druge države članice, obavijesti HANFU o namjeri obavljanja poslova osiguranja, reosiguranja i distribucije osiguranja u RH.

HANFA također ima ovlast izdavanja odobrenja članovima uprava i nadzornih odbora društava za osiguranje iz RH, bez kojih oni ne mogu obavljati poslove u tim tijelima. HANFA kontinuirano nadzire sve subjekte koji djeluju na tržištu osiguranja i članove tijela tih subjekata i, po propisanoj proceduri i u zakonom propisanim slučajevima, može i uskratiti, odnosno oduzeti ranije izdane dozvole i odobrenja tim tijelima (osobama). Ako uoči nezakonitosti u poslovanju dionika na tržištu, HANFA je ovlaštena rješenjem naložiti poduzimanju radnji koje pridonose uspostavljanju zakonitosti, odnosno ovlaštena je izreći mjere propisane zakonom, uključujući i već spomenuto oduzimanje dozvole za poslovanje.

HANFA je i relevantno nacionalno tijelo za provedbu propisa Europske unije iz područja osiguranja. U tom kontekstu je, u posljednjih nekoliko godina, osobito važna uloga HANFE

bila u implementaciji u hrvatski pravni sustav Direktive 2009/138/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 25. studenoga 2009. o osnivanju i obavljanju djelatnosti osiguranja i reosiguranja (poznate kao *Solventnost II*) uključujući i posljednje izmjene iz 2016. Solventnost II. iznimno je važna i zahtjevna direktiva koja u maksimalnom opsegu ujednačava europsko pravo u pogledu financijskih, stručnih, organizacijskih i općenito poslovnih uvjeta za obavljanje djelatnosti osiguranja. Isto vrijedi i u pogledu već analizirane IDD, u pogledu koje je HANFA odigrala značajnu ulogu pri izmjenama ZOS iz 2018. i implementaciji te direktive. Solventnost II i IDD su iznimno važni i u pogledu zaštite potrošača i općenito korisnika osigurateljnih usluga jer osiguravaju ujednačen i visok stupanj predugovorne i ugovorne informiranosti korisnika osigurateljnih usluga s jedne strane, a s druge strane, strogim financijskim normama dižu razinu sigurnosti poslovanja osiguravajućih društava i u velikoj mjeri smanjuju mogućnost nastanka za potrošače štetnih posljedica stečaja i/ili likvidacije društava za osiguranje.²⁰

HANFA ima ovlast donošenja podzakonskih propisa kojima se također mogu implementirati propisi EU, kao i podzakonskih propisa utemeljenih na ZOS-u i Zakonu o HANFI.

HANFA vodi registre svih društava za osiguranje i svih distributera osiguranja u Republici Hrvatskoj, koji su u elektroničkoj varijanti javno dostupni pa svaki potencijalni korisnik osigurateljnih usluga može lako provjeriti formalnu stručnost dionika na tržištu i njihovu legitimaciju za rad na hrvatskom osigurateljnem tržištu.

S aspekta zaštite potrošača, valja naglasiti da HANFA ima nadležnost rješavati i predstavke – pritužbe korisnika osigurateljnih usluga vezane uz zakonitost rada dionika na tržištu.

7.2. Europsko nadzorno tijelo za osiguranje i strukovno mirovinsko osiguranje (*European Insurance and Occupational Pensions Authority*) – EIOPA

²⁰ Relevantni propisi EU iz područja osiguranja, koji su implementirani u hrvatski pravni sustav, a pri čemu je HANFA imala vrlo važnu ulogu, mogu se pronaći u članku 2. ZOS-a, ali i u uvodnim odredbama nekih drugih osigurateljnih zakonskih propisa, kao što je članak 1a. Zakona o obveznim osiguranjima u prometu (NN 151/05,, 3609, 75/09, 76/13, 152/14).

EIOPA je osnovana 1. siječnja 2011. Uredbom 1094/2010 Europskog parlamenta i Vijeća, kao slijednik Odbora europskih nadzornih tijela za područje osiguranja i mirovina (CEIOPS-a). EIOPA je neovisno i savjetodavno tijelo Europskog parlamenta, Vijeća EU i Europske komisije, s vlastitom pravnom osobnošću.. Sjedište joj je u Frankfurtu.

EIOPA-u pred Vijećem EU, Europskom komisijom i Europskim parlamentom predstavlja predsjednik uprave. Pored predsjednika, EIOPA ima Odbor nadzornika kao glavno tijelo za donošenje odluke kojeg čine predsjednik, članovi s pravom glasa i promatrači, odnosno predstavnici Europske komisije, Europskog odbora za sistemske rizike, Europskog nadzornog tijela za bankarstvo i Europskog nadzornog tijela za vrijednosne papire i tržišta kapitala. Vođenje poslova je u djelokrugu upravnog odbora, kojeg čine predsjednike EIOPA-e , šest predstavnika nacionalnih nadzornih tijela te predstavnici Europske komisije. Konačno, za svakodnevno upravljanje u EIOPA-i odgovoran je izvršni direktor.

Zadatak EIOPA-e je pridonositi funkcioniranju unutarnjeg tržišta poboljšavanjem ujednačenog nadzora (i) na tržištu osiguranja, izgraditi međunarodnu koordinaciju nadzora, spriječiti nejednake standarde nadzora i unaprijediti iste tržišne uvjete, osigurati primjerenu regulaciju i nadzor i poboljšati položaj zaštite potrošača. U tom smislu ona je zadužena za nacрте regulatornih i provedbenih tehničkih standarda, a ima pravo donositi smjernice i preporuke nacionalnim nadzornim tijelima (u Hrvatskoj to je HANFA) radi ujednačavanja nadzorne prakse.

Radi učinkovitog obavljanja svojih zadataka, EIOPA može, u slučajevima povrede europskog prava, ekonomsko-socijalne krize i nesuglasja između nadzornih tijela pojedinih država, neposredno donositi pravno obvezujuće odluke, kako prema pojedinim nadzornim tijelima država članica, tako i prema pojedinim trgovačkim društvima. U slučaju da nadzorno tijelo države članice povrijedi europsko pravo osiguranja, EIOPA će najprije izdati preporuku. Ako nacionalno nadzorno tijelo ne prihvati preporuku, EIOPA će informirati o tome Europsku komisiju koja će dati formalno mišljenje, a ako ni to nema učinka, EIOPA može izravno izdati obvezujuću odluku nadzornom tijelu, odnosno trgovačkim društvima koja obavljaju djelatnost osiguranja. Protiv odluka EIOPA-e pravna i fizička osoba koja je nezadovoljna odlukom ima pravo žalbe pred žalbenim vijećem EIOPA-e. Osim toga, protiv odluke žalbenog vijeća (kao i u slučaju kada nije bila dopuštena žalba na odluku prvostupanjskog nadležnog tijela EIOPA-e) može se pokrenuti postupak pred Sudom Europske unije.

Važnost EIOPA-e je ogromna jer su, od kad je osnovana, svi propisi europskoga osigurateljnog prava, u formi prijedloga drugim nadležnim tijelima EU, ili u formi obvezujućih propisa, kreirani pod njenim okriljem.

Korisni linkovi:

www.hanfa.hr

www.huo.hr

<https://eiopa.europa.eu/>